

Scofield Bijbel College

ESCHATOLOGIE

D.T. Brinkman

Zoals veel theologische begrippen is ook dit begrip afkomstig uit het Grieks. Het is een vernederlandsing van de combinatie van het Griekse εσχατος (eschatos) en λογων (logoon). Eschatos betekent zoiets als 'het laatste' of 'het einde'. Logoon betekent zoiets als 'beschrijvende' of 'sprekende over'. Samengesteld staat er dan 'het einde beschrijvende' ¹).

In zijn boek "Wat gelooft een Christen" schrijft R.H. Matzken het volgende hierover:

"Over de Bijbelse leer aangaande de toekomst bestaat veel onduidelijkheid en verwarring. Enerzijds is er door de sekten veel gespeculeerd over de tijd die komen gaat, en sommigen hebben zich zelfs gewaagd aan allerlei berekeningen, die niet uitgekomen zijn en dat ook niet kunnen, omdat God voor ons het tijdstip van het herstel van alle dingen verborgen houdt, Hand. 1:7".

Matzken neemt hier een positievere houding aan met betrekking tot de eschatologie, namelijk dat het niet 'het einde beschrijft' maar gaat over de **toekomstige dingen**, de tijd die nog gaat komen, en het **'herstel van alle dingen'**.

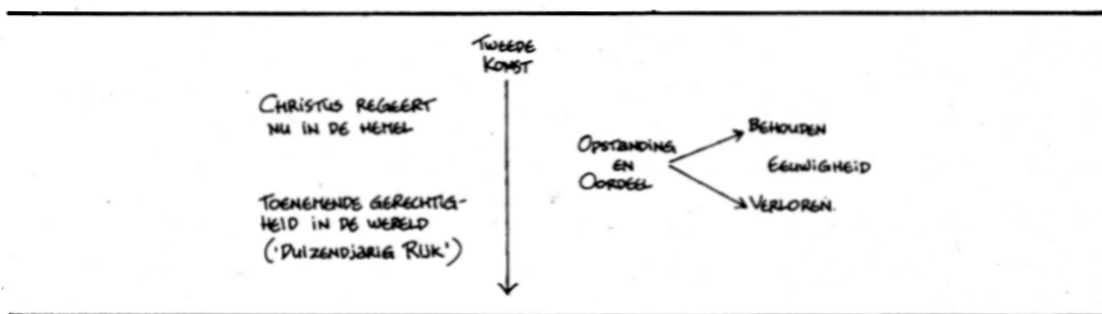
Toch is het woord eschatos een woord dat 'einde' betekent maar tévens een nieuwe periode aanduidt; immers: als er iets eindigt, komt er ook plaats voor iets nieuws!

1. Waarvan het einde? Van déze bedeling, de tijd waarin wij leven;
2. Waarvan het begin? Het rijk van Christus Jezus, de Godsregering.

Tot zover zijn de meeste Christenen het met elkaar eens. De wegen lopen uiteen ná het 2e punt, want: hoe zal het gaan als Christus komt? Grofweg zijn er twee visies te onderscheiden:

1. Koninkrijksvisie: oordeel.

Hij zal komen "om te oordelen de levenden en de doden" en dat moment zal aanbreken na de laatste dingen. Daarna "de nieuwe hemel en de nieuwe aarde". Daaraan voorafgaand regeert Christus in de hemel (d.i. dus op dit moment) en op aarde krijgt het "koninkrijk Gods" steeds meer gestalte in- en door de kerk. Dit is wat 'de geloofsbelijdenis' leert.

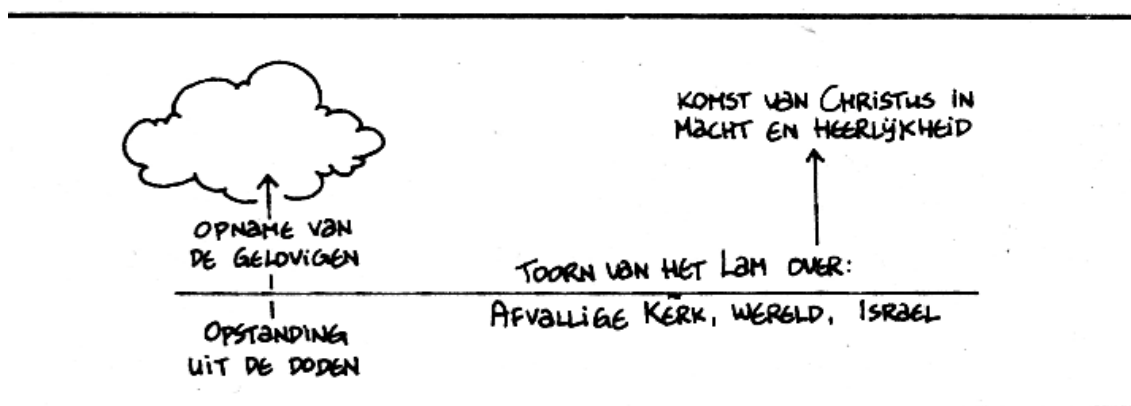
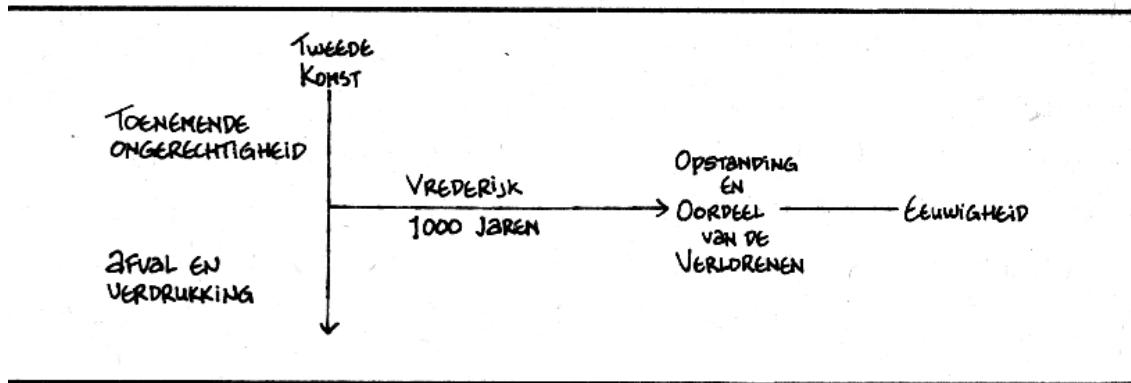

De Koninkrijksvisie, uit: "Wat Geloof de Christen"

¹ Wikipedia.nl

2. Maranatha-visie: Duizendjarig rijk

De andere visie –veelal in Evangelische kring aanvaard- is dat de Here zal komen om het Duizendjarige Rijk te vestigen, de “Chiliastische” visie. Hieraan voorafgaand zal éérst een periode van Grote verdrukking zijn, een periode welke de Gemeente van Christus niet mee zal maken aangezien zij zal worden “opgenomen” (zie ondermeer les 19, Scofield lessen, “Wat staat een Christen nog te wachten”). Ná deze periode van verdrukking zal Christus terugkeren naar de aarde, zal Israël hersteld worden (Davidische verbond) en Hij regeren voor duizend jaar en de satan gebonden zijn ^{Openbaring 20}. Ná deze regering zal nog éénmaal de satan ontbonden worden en de mensheid op de proef gesteld worden. Pas dán zal het oordeel zijn en de satan voor eeuwig vernietigd worden.

De “Maranatha-visie”, uit: “Wat gelooft de Christen”.

De beide visies lopen dus niet alleen uiteen voor wat betreft de verwachting van de toekomst maar óók voor wat betreft de visie op de (kerk of) gemeente. In de koninkrijksvisie leert men dat de kerk hier op aarde het “Koninkrijk van God” gestalte moet geven. De **mens**, door de kerkelijke organisatie heen, speelt hierin **een centrale rol**. In de Maranatha-visie speelt de mens zijn poging om “er zelf iets van te maken” op deze aarde geen enkele rol en is van mening dat, tot aan Christus’ komst, de aarde onder de invloedssfeer van de satan en zijn demonen staat. De mens speelt hierin dus totaal geen rol van betekenis, in die zin dat de mens “niet in staat is God te behagen” maar dat álles Genade is, uit de hand van Christus, en dat Hij centraal staat en **het Zijn werk is** dat het Koninkrijk op aarde wordt gevestigd.

De “Maranatha-visie” is een visie welke eveneens in het dispensationalistische model bekend is -en aanvaard wordt- maar er zijn genoeg “Maranatha-gelovigen” welke niet tot aanhangers van het dispensationalisme gerekend kunnen of willen worden. De “Maranatha-visie” wordt ook vaak, min of meer spottend, “Chiliasme” genoemd.

Chiliasme

Chiliasmen houden vast aan de letterlijke interpretatie van Openbaring 20 e.a. plaatsen waarin voorspeld is dat Christus naar de aarde zal komen om duizend jaar te heersen op en over deze aarde.

“en (ik zag) de zielen van hen, die onthoofd waren om het getuigenis van Jezus en om het woord van God, en die noch het beest noch zijn beeld hadden aanbeden en die het merkteken niet op hun voorhoofd en op hun hand ontvangen hadden; en zij werden weder levend en heersten als koningen met Christus, duizend jaren lang. De overige doden werden niet weder levend, voordat de duizend jaren voleindigd waren. Dit is de eerste opstanding. Zalig en heilig is hij, die deel heeft aan de eerste opstanding: over hen heeft de tweede dood geen macht, maar zij zullen priesters van God en van Christus zijn en zij zullen met Hem als koningen heersen, [die] duizend jaren.”

Er is dus –**Bijbels gezien**- sprake van twéé opstandingen:

1. de opstanding “ten leven” – de (reeds gestorven) gelovigen staan op uit de dood, worden weer levend, en heersen met Christus, duizend jaren.
2. de opstanding “ten oordeel” - de ongelovigen (de “overige doden”) zullen pas ná die duizend jaar opstaan en dán geoordeeld ^{Openbaring 20:11-15} worden.

Oorsprong van het Chiliasme

De meeste (dispensationalistische) Christenen gaan er vanuit dat het Chiliasme haar oorsprong vindt in de vroege Christelijke kerk. Het is juist dat de vroege Christelijke kerk inderdaad ‘chiliasistisch’ van karakter was en de bron voor deze verwachting is, uiteraard, de Bijbel. De interpretatie van de Bijbel was over het algemeen “letterlijk”; men aanvaardde de Schriften zoals zij waren.

Zoals bekend was de jonge Christelijke gemeente, in het Nieuwe Testament, ontstaan in Jeruzalem. Een tweede, belangrijk, centrum werd Antiochië waar een (zeer grote) Christelijke kerk ontstond. Antiochië was een zeer grote gemeente; vgl. bijv. Hand. 15:30. Het werd, na de verwoesting van Jeruzalem, een belangrijk centrum in het Christendom. Van hieruit werkte Paulus, ondermeer, en werden gemeenten gesticht door de hele, toenmalige, “beschaving”. De opvattingen qua exegese die heersten in Antiochië waren voornamelijk “chiliasistisch” te noemen.

Een derde centrum van Christendom werd, in een later stadium, Alexandrië. In Alexandrië was een grote Joodse gemeenschap en een deel van de Joden aldaar aanvaardde het Christendom. Vandaar uit werd het Christendom verder verspreid in de regio. Men beweert dat de eerste gemeente daar de vrucht van het werk van de evangelist Marcus was. Alexandrië heeft meerdere malen voor problemen in de jonge Christelijke kerk gezorgd; het eerste grote schisma was het “Arianisme”, een leerstellige opvatting die de Here Jezus niet als Goddelijk beschouwde, maar als geschapene – evenals de Heilige Geest ²). Het leidde tot het concilie van Nicea, 325 n.Chr.

“De uitspraken van dit concilie veroordeelden het Arianisme als ketterij. Het concilie stelde de geloofsbelijdenis op. Het kende de titel van Patriarchaat toe aan de kerken van Rome, Alexandrië en Antiochië.”

² Deze opvatting vinden we tot op de dag van vandaag bij diverse sekten, zoals de jehova’s getuigen

De “Alexandrijnse school” won meer en meer aan invloed binnen de jonge Christelijke kerk. Vanuit deze Alexandrijnse school werd met name de “allegorische schriftuitleg”, waar zij de grondlegger van is, populair. Deze methode van schriftuitleg legt de nadruk op de “geestelijke les”, de “metafoor” (beeldspraak), van de Bijbel, oftewel: zaken worden niet (meer) letterlijk opgevat maar “geestelijk” of “vergeestelijkt”.

Zij die deze zaken bestreden werden middels machtspolitiek buiten spel gezet; een bekend voorbeeld is Nepos.

*In the year after the death of Origen, he wrote a book entitled Refutation of the Allegorists in which he argues strongly against the allegorical school of thought propagated in Alexandrian circles. From considers the opposition movement led by Nepos as a revival of chiliasm in the heart of the allegorical stronghold. The personal respect which Nepos possessed and the apparent success which he had in influencing many churches in Egypt forced Dionysius (c. 190-265), the bishop of Alexandria, to visit the chiliastic churches to heal the division. Later Jerome refers to Nepos as **a heretic** in a list including the Nicolaitans, Montanists, Noetus of Smyrna, and Novatus.³)*

Hij werd alom gerespecteerd en gezien als een gelovig man en hij bestreed de “allegorische” schriftuitleg succesvol. Maar hoe eenvoudig loste men dat op? Hij werd later eenvoudigweg op de lijst van “ketter” geplaatst toen de Alexandrijnse school de strijd in de jonge Christelijke kerk had gewonnen.. Daarbij plaatste men hem zelfs op één lijn met de Nikolaïten! Zo kon men zijn belangrijke werk eenvoudig wegredeneren (“hij is een ketter”) en negeren.

Vanuit Alexandrië werd de jonge Christelijke kerk steeds verder beïnvloed. Een van de bekendste “allegorische” schrijvers is Augustinus. Zijn werk is tot op de dag van vandaag zeer invloedrijk en hij wordt, ook in protestantse kring, als kerkvader “hoog geëerd”.

Het Christelijke Chiliasme werd met name minder serieus genomen omdat er, zoals altijd, bepaalde groepen waren die de uitlegging van de Schrift zó letterlijk namen dat het meer leek alsof men een soort van welvaartsevangelie aanhing dan de Bijbel volgde. Met name vanuit de “allegorische school” werd van deze uitwassen dankbaar gebruik gemaakt om de leer af te wijzen.

Joods-Christelijke Chiliasme

We kunnen echter vaststellen dat de “chiliastische visie” tot aan de opkomst van de allegorische schriftuitleg breed geaccepteerd was, ja feitelijk zelfs dé algemene visie (in diverse varianten) van de jonge Christelijke kerk was. Ook in Alexandrië, in het begin.

Hoewel er met name bewijs is voor een overheersend Christelijk Chiliasme in de vroege kerk, is er ook enig bewijs voor Joods Chiliasme, een vorm van Chiliasme die gestoeld is op de traditionele, Joodse, uitlegging. Dit zou ons niet moeten bevreedden aangezien de eerste Christelijke gemeenten, in Jeruzalem en Antiochië, een “Joodse oorsprong” hadden.

Het Joods-Christelijke Chiliasme kende, net als het vroeg-Christelijke Chiliasme, een verwachting van een duizendjarig rijk –geregeerd door Christus- zoals voorzegd in de Openbaringen maar tevens gestoeld op Daniël 7-12 e.a. plaatsen. Daarnaast verwachtte men een nationaal herstel van volk en land Israël.

Uiteraard speelde ook een verwachting van een herstelde Tempel en regering vanuit Jeruzalem een grote rol. Daarnaast was er, uiteraard, ook een sterke verwachting van een spoedige wederkomst van Christus te bespeuren.

³ “The Shift from Jewish Chiliasm to Christian Chiliasm In the Early Church”, Dr. Mike Stallard

Sporen hiervan zijn terug te vinden in de kritieken die de (latere) kervaders hadden over deze opvattingen; zo schreef één van hen over de Ebionieten (een Joods-Christelijke sekte) dat zij “net als de Joden verlangden naar een aards Koninkrijk”.

De kerkvader Oreginus, *Alexandrijnse school*, bekritiseerde deze gedachten eveneens. Hij vond het van een simplistische Bijbel-interpretatie getuigen dat men een letterlijk duizendjarig rijk verwachtte “op grond van de profeten welke schreven over Jeruzalem”. Hiermee refereerde hij *-nogal neerbuigend!*- aan hen die de Oud-Testamentische profetieën hoog hielden en een letterlijke verwachting hadden aangaande de profetieën. Daarbij merkt hij tevens op dat de Chiliasten “niet op de hoogte zijn van het feit dat veel in de Schriften illustraties zijn en niet letterlijk genomen dienen te worden”. Een verregaande allegorische schriftuitleg en verabsolutering hiervan!

Oreginus schrijft vervolgens over de Chiliasten het volgende, zeer opmerkelijke:

“Dit is de visie van hen, hoewel in Christus gelovend, de Heilige Schriften op een Joodse wijze interpreteren, lerend van hen die de Goddelijke beloften niet waard zijn”.

We zien hier twee dingen:

1. de Alexandrijnse school had zéér weinig achting voor het Joodse volk en hetgeen dit volk –ook in de geestelijke zin- betekende;
2. de profetieën, met name uit het Oude Testament, hadden voor hen zéér weinig waarde en betekenis. Zij die hier wel waarde aan hechtten werd verweten de Bijbel “op een Joodse wijze” te interpreteren.

Volgens sommigen is er nog een derde conclusie namelijk: dat in de 3e eeuw het Christelijke chiliasme twee stromingen kende: zij die de schriften “op een Joodse wijze” interpreteerden en zij die op “een Christelijke wijze” interpreteerden. De verschillen moeten met name gezocht worden in het betrekken van de OT-ische profetieën in de uitleg en de verwachting van een letterlijk herstel van het volk Israël, de Tempel en de regering van de Here vanuit Jeruzalem. De vroege kerkvaders, zoals Ignatius (rond het jaar 115) moet tot die laatste groep gerekend worden; hij was duidelijk Chiliastisch maar bestreed de Joodse invloed (gebruiken en theologische opvattingen) in de Christelijke gemeente. Hij schreef, in een poging het Judaïsme in de Christelijke kerk buiten te sluiten:

“Het is monstrueus om over Jezus Christus te spreken en te leven als een Jood. Christendom geloof niet in Judaïsme, maar Judaïsme in Christendom”.

Een ander voorbeeld is Barnabas. Hij was één van de vroegst bekende aanhangers van een vorm van vervangingstheologie (!) én.. Chiliast. Het mag duidelijk zijn dat vanuit dergelijke, Christelijke, stromingen niet te verwachten valt dat zij een nationaal herstel van Israël verwachtten!

Justinus, “de Martelaar”, eveneens een bekend kerkvader schreef rond 150 echter het volgende:

“Maar ik, en anderen, die rechtgeaarde Christenen zijn op alle punten, zijn er van verzekerd dat er een opstanding uit de doden is en een duizendjarige regering in Jeruzalem, dat herbouwd zal worden, zoals de profeten Ezechiël, Jesaja en anderen verklaren”

Een duidelijk “Joods georiënteerd” Chillasme en een letterlijke interpretatie van de profetieën alhoewel bij hem ook een zekere ‘vervangingsgedachte’ valt te bespeuren in die zin dat hij de gelovigen als “het ware geestelijke Israël” bestempeld.

Uit al het voorgaande blijkt dat er binnen de vroeg Joods-Christelijke gemeente dus een duidelijke toekomst-verwachting was; een verwachting van een nationaal herstel van volk en land Israël, herstel van de Tempel, herstel van het de verwoeste stad Jeruzalem. Herstel van het huis van David door de regering van Christus Jezus. Helaas zijn de gegevens echter té fragmentarisch –en vaak alleen af te leiden uit de werken van tegenstanders van deze opvattingen- om de “volledige theologie” van deze vroege, Judeo-Christelijke, kerk te kunnen beschrijven.

Irenaeus’ “Tegen de Ketterijen”

Ook de kerkvader Irenaeus was onmiskenbaar een Chiliast. Over hem lezen we:

“Zijn formulering van de verzoeningsleer werd later, bij het Concilie van Nicea tot grondslag van het christendom uitgeroepen. Ook de door hem opgestelde geloofsbelijdenis werd toen grotendeels overgenomen. Onder protestantse theologen wordt hij vaak beschouwd als degeen die het zuivere christendom zou hebben beschreven, waar de Rooms-Katholieke Kerk dan later van zou zijn afgedwaald”⁴)

Opmerkelijk is dat hij zó hoog werd aangeslagen en men, met name binnen het protestantisme, vervolgens zó is afgeweken van zijn opvattingen door de allegorische uitleg van Augustinus te preferen bóven die van Irenaeus – voor wat betreft ondermeer het “duizendjarig rijk”.

In zijn bekende werk “Tegen de Ketterijen” (ca. 174 n.Chr) schreef hij namelijk zijn beroemde uiteenzetting over de wereldgeschiedenis. Hij beschreef de wereldgeschiedenis namelijk volgens een dispensationalistisch model en deelde de wereldgeschiedenis in “zéven perioden van duizend jaar” in, naar de scheppingsdagen. Hij geloofde dat hij in de 6e periode leefde welke zou eindigen in een tijd van satanische misleiding en grote verdrukkingen (gelijk aan de huidige verwachting van een grote verdrukking). Daarná zou de 2e komst van Christus zijn, welke samenviel met de éérste opstanding van de doden. Irenaeus geloofde verder dat daarna Christus duizend jaar zou regeren en aan het einde van die periode zou de huidige aarde worden vernietigd waarna een nieuwe hemel en aarde zou komen.

Conclusie

De conclusie is gerechtvaardigd dat de eschatologische visie (de toekomstverwachting) van “het Chiliasme”, én het dispensationalisme, haar wortels heeft in de schriftuitleg van de vroege, Christelijke kerk.

Het dispensationalisme –in het bijzonder- heeft daarnaast, gezien haar sterke nadruk op de profetiën en de verwachtingen rondom een nationaal herstel van Israël, herstellde Tempel, grote verdrukking, duizendjarige regering van Christus, e.a., haar wortels in de vroege “Judeo-Christelijke” kerk van Jeruzalem en Antiochië en wordt bevestigd door de diverse, vroege, kerkvaders als Irenaeus en Justinus. De allegorische schriftuitleg van Alexandrië kan dan ook worden afgewezen als een latere opvatting welke geen Schriftuurlijke basis kent maar zelfs de, met name Oud-Testamentische, profetie geweld aandoet.

Bronnen:

- wikipedia.nl
- “Wat Gelooft een Christen”, R.H. Matzken
- Scofield Bijbellessen, diverse lessen
- “The Shift from Jewish Chiliasm to Christian Chiliasm In the Early Church”, Dr. Mike Stallard, Baptist Bible Seminary
- “Handelingen, van ‘Joodse sekte’ naar ‘Christelijke gemeente’”, Internet Bijbel Cursus

⁴ <http://nl.wikipedia.org/wiki/Irenaeus>